

ตัวอย่าง

ข้อสังเกตที่พบจากการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์
เกี่ยวกับจุดอ่อนของการควบคุมภายใน

...ความตอนหนึ่ง...

แนวทางการจัดทำรายงานการสอบบัญชี สำหรับผู้สอบบัญชีสหกรณ์

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรกฎาคม 2564

รวบรวม - เรียบเรียง : อรุณี วงศ์ราชน

ตัวอย่าง : ข้อสังเกตที่พบจากการตรวจสอบเกี่ยวกับจุดอ่อนของการควบคุมภายใน

1. ด้านการบริหารจัดการทั่วไป ตัวอย่างเช่น

- การแบ่งแยกหน้าที่ด้านการเงินการบัญชีไม่เหมาะสม เช่น กำหนดให้บุคคลคนใดคนหนึ่งปฏิบัติหน้าที่ได้ทั้งการรับ - จ่ายเงินและการบันทึกบัญชีหรือไม่มีการสับเปลี่ยนหน้าที่
- ผู้ได้รับมอบหมายมีความรู้ ความสามารถไม่เหมาะสม หรือไม่มีการอบรม/พัฒนาความรู้ที่เพียงพอในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดข้อผิดพลาด คลาดเคลื่อนจำนวนมาก

แนวทางการควบคุม เพื่อให้การปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบความถูกต้องระหว่างกันตามหลักการควบคุมภายในที่ดี สหกรณ์ต้องแบ่งแยกหน้าที่ด้านการเงินและการบันทึกบัญชีออกจากกัน รวมทั้งควรส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับการอบรมพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

- สหกรณ์ไม่ได้กำหนดระเบียบให้ครอบคลุมการดำเนินงานเกี่ยวกับการให้เงินยืมโดยตรง

แนวทางการควบคุม สหกรณ์ควรพิจารณากำหนดระเบียบขึ้นเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวทางในการปฏิบัติงาน รวมทั้ง คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถติดตามการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีระบบการควบคุมภายในที่ดี

- ระเบียบสหกรณ์ว่าด้วยการเจ้าหน้าที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ต้องมีหลักประกันการทำงาน จากการตรวจสอบ พบว่า เจ้าหน้าที่หลายรายยังไม่มีหลักประกันการทำงาน และเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีหลักประกันไม่เหมาะสมกับความรับผิดชอบที่มีการเปลี่ยนแปลง

แนวทางการควบคุม เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น จากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ควรดำเนินการให้เจ้าหน้าที่ทุกรายจัดหาหลักประกันการทำงานตามที่ ระเบียบกำหนด รวมทั้งควรมีการทบทวนหลักประกันการทำงานให้มีความเหมาะสมเพียงพอกับความเสียหาย ที่อาจเกิดขึ้นด้วย

- สหกรณ์จ่ายทุนสวัสดิการสมาชิกของสหกรณ์ซึ่งสหกรณ์ได้กำหนดระเบียบฯ ว่าด้วยเงินทุนสวัสดิการสมาชิก เพื่อช่วยเหลือบรรเทาความเดือนร้อนให้แก่สมาชิกผู้ค้าประกันที่ต้องรับภาระหนี้สินแทนสมาชิกผู้กู้ โดยกำหนดให้ “สมาชิกผู้กู้จะต้องส่งเงินสมทบจำนวนหนึ่งให้แก่สหกรณ์และเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ หากสมาชิกผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ครบถ้วนตามสัญญาเงินกู้สหกรณ์จะหักหนี้ที่ค้างชำระออกทั้งหมดหรือบางส่วนแล้วแต่กรณี” ซึ่งองค์ประกอบข้างต้นจะต้องมีคู่สัญญาสองฝ่ายโดยฝ่ายหนึ่งตกลงว่าจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือใช้เงินจำนวนหนึ่ง ให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตตั้งที่ระบุไว้ในสัญญาได้เกิดขึ้น ขณะที่คู่สัญญาอีกฝ่าย ตกลงที่จะส่งเงินจำนวนหนึ่งให้เป็นค่าตอบแทน ไม่ว่าจะเงินนั้นจะเรียกว่าเบี้ยประกันภัยหรือไม่ก็ตาม จึงถือว่าการกระทำ ดังกล่าวเข้าลักษณะเป็นการประกอบธุรกิจประกันภัย เมื่อสหกรณ์ดำเนินการในลักษณะดังกล่าว สหกรณ์จะมีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิต/กฎหมายว่าด้วยการประกันวินาศภัยแล้วแต่กรณีเพราะสหกรณ์มิได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประกันภัยตามกฎหมายดังกล่าว ตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ที่ 1210/428 ลงวันที่ 21 สิงหาคม 2552 –สหกรณ์รับสมาชิกสมทบนอกพื้นที่ที่จดทะเบียนในข้อบังคับของสหกรณ์ (นอกเขตจังหวัด) ซึ่งถือว่าไม่ใช่สมาชิกสมทบของสหกรณ์ดังนั้น การจ่ายเงินกู้ให้กับบุคคลดังกล่าวถือเป็นการจ่ายเงินกู้ให้กับ บุคคลภายนอก จึงไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. 2542 มาตรา 46 (6)

- สหกรณ์จ่ายเงินจูงใจการถือหุ้นระหว่างปีเข้าลักษณะจ่ายเงินปันผลล่วงหน้า ซึ่งการจ่ายเงินปันผลตามหุ้นของสหกรณ์จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. 2542 มาตรา 60 (1) ให้ทำได้แต่เฉพาะการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องเป็นไปตามมติของที่ประชุมใหญ่ หากมีการจ่ายเงินปันผลล่วงหน้าจึงเข้าลักษณะการจ่ายเงินปันผลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและข้อบังคับของสหกรณ์

- ผลการตรวจนับเงินสดในมือ ปรากฏว่า สหกรณ์มีเงินสดขาดบัญชีจำนวน.....บาท ซึ่งมีสาเหตุจากสหกรณ์จัดทำบัญชีไม่เป็นปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบเงินสดคงเหลือในมือเทียบกับจำนวนเงินตามบัญชีได้ เงินสดขาดบัญชีดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่การเงิน ซึ่งได้ทำหนังสือรับรอง จำนวนเงินสดไว้ต่อสหกรณ์แล้ว

แนวทางการควบคุม สหกรณ์ควรเร่งรัดให้ผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายคืนโดยเร็วและกำกับดูแล ให้เจ้าหน้าที่บัญชีจัดทำบัญชีให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งให้มีการเปรียบเทียบยอดเงินสดคงเหลือในมือ กับยอดคงเหลือตามบัญชีให้ถูกต้องตรงกันทุกวัน

- สหกรณ์เก็บรักษาเงินสดคงเหลือในมือเกินกว่าวงเงินที่ระเบียบกำหนดเป็นประจำ เพื่อป้องกันผลเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นได้

แนวทางการควบคุม แนะนำให้สหกรณ์เก็บรักษาเงินสดในมือให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดและนำเงินสด ส่วนที่เกินกว่าวงเงินที่กำหนดไว้ในระเบียบไปฝากธนาคารทุกสิ้นวัน ทั้งนี้หากวันใดมีเหตุจำเป็นต้องเก็บรักษาเงินสด เกินกว่าวงเงินให้บันทึกเหตุผลไว้ในสมุดเงินสด กรณีที่มีความจำเป็นต้องเก็บรักษาเงินสดเกินกว่าวงเงินเป็นครั้งคราว เช่น อยู่ในช่วงการจ่ายเงินกู้ถูกเงินตอนต้นเดือนก็ให้ขออนุมัติช่วงเวลาไว้ต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ หรือกรณีเห็นว่าวงเงินที่กำหนดตามระเบียบไม่เหมาะสมกับสภาพการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน ก็ให้มีการทบทวน ระเบียบดังกล่าวต่อไป

- จากการตรวจสอบเงินฝากธนาคาร ณ วันตรวจนับเงินสด ปรากฏว่า จำนวนเงินตามบัญชีไม่ถูกต้อง ตรงกับสมุดคู่บัญชีเงินฝากธนาคาร และรายงานของธนาคาร

แนวทางการควบคุม เพื่อให้สามารถตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของรายการเงินฝากธนาคาร รวมทั้งเมื่อเกิดข้อแตกต่าง สามารถค้นพบสาเหตุเพื่อปรับปรุงบัญชีให้ถูกต้อง เป็นปัจจุบันได้อย่างรวดเร็ว สหกรณ์ควรมีการเปรียบเทียบยอดเงินฝากธนาคารตามหลักฐานของสหกรณ์ กับหลักฐานของธนาคารเป็นประจำทุกเดือนในกรณีมีผลแตกต่างควรจัดทำบัญชียอดเงินฝากธนาคาร เพื่อกระทบยอดหาสาเหตุของผลแตกต่างด้วย

- การจัดทำบัญชีไม่เป็นปัจจุบัน เช่น จัดทำบัญชีเงินสดไม่เป็นปัจจุบัน เป็นผลให้ไม่สามารถเปรียบเทียบยอดเงินสดคงเหลือตามบัญชีกับยอดเงินสดคงเหลือในมือได้ อาจเป็นสาเหตุให้มีเงินสดขาดบัญชี/สูญหาย

แนวทางการควบคุม ผู้จัดการสหกรณ์/คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องกำกับดูแลให้เจ้าหน้าที่บัญชีจัดทำบัญชี ให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลทางบัญชีไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

- เอกสารประกอบการบันทึกบัญชีไม่ครบถ้วน เช่น สหกรณ์มีการบันทึกการจ่ายเงินเพื่อซื้อ ครุภัณฑ์สำนักงาน โดยมีเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีเป็นใบส่งของ ใบแจ้งหนี้และการชำระเงินโดยการ โอนเงินผ่านธนาคาร แต่ไม่มีหลักฐานใบเสร็จรับเงินจากผู้ขาย

แนวทางการควบคุม เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ที่กำหนดให้การบันทึกรายการบัญชีของสหกรณ์ต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์และครบถ้วน สหกรณ์ต้องติดตามทวงถามใบเสร็จรับเงินจากผู้ขายเพื่อเป็นหลักฐานประกอบการบันทึกบัญชีโดยเร็ว

- เอกสารประกอบรายการจ่ายเงินไม่สมบูรณ์เช่น ไม่มีลายมือชื่อผู้รับเงิน ผู้อนุมัติผู้สอบทาน ผู้แก้ไขรายการ

แนวทางการควบคุม เพื่อให้มีหลักฐานที่น่าเชื่อถือ สามารถถือใช้เป็นหลักฐานในการบันทึกบัญชีสหกรณ์ ต้องควบคุมให้มีการจัดทำเอกสารให้สมบูรณ์ก่อนการจ่ายเงิน รวมทั้งติดตามให้ผู้รับเงิน และผู้ที่เกี่ยวข้องลงลายมือชื่อ ให้ครบถ้วน กรณีที่ไม่สามารถกระทำได้ควรนำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เพื่อรับรองรายการ จ่ายเงินดังกล่าว และทุกครั้งที่มีการจ่ายเงินควรให้ผู้รับเงินลงลายมือชื่อและจัดทำเอกสารให้สมบูรณ์ด้วย

- การบันทึกบัญชีย่อย/รายละเอียดรายตัวลูกหนี้และทุนเรือนหุ้นไม่เป็นปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบยอดคงเหลือระหว่างบัญชีแยกประเภทลูกหนี้ เงินกู้และทุนเรือนหุ้น กับบัญชีย่อยลูกหนี้และทุนเรือนหุ้นประจำเดือนได้

แนวทางการควบคุม เพื่อให้ได้ข้อมูลทางบัญชีที่ถูกต้อง รวมทั้งกรณีมีข้อแตกต่างสามารถค้นหาสาเหตุ และ ปรับปรุงให้ถูกต้องโดยเร็ว ผู้จัดการสหกรณ์/คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ควรดูแลให้มีการจัดทำบัญชีย่อย/ รายละเอียดรายตัวลูกหนี้และทุนเรือนหุ้นให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน รวมทั้งเปรียบเทียบยอดกับบัญชีแยกประเภทเป็นประจำทุกเดือน

- จ่ายเงินไม่ถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน เนื่องจากสหกรณ์ได้ร่วมทุนกับบริษัทเอกชนสร้างโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้ามูลค่า 100 ล้านบาท และสหกรณ์ได้จ่ายเงินค่าก่อสร้างโรงงานเป็นเงิน 50 ล้านบาท ปัจจุบันยังไม่มีการผลิตกระแสไฟฟ้าแต่อย่างใด การดำเนินการดังกล่าวไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ตามข้อบังคับของสหกรณ์และมีแนวโน้มว่าจะไม่ได้รับประโยชน์ที่คุ้มค่ากับการลงทุน รวมทั้งมีความเสี่ยงที่อาจจะ ได้รับความเสียหาย สหกรณ์จึงได้ขายโรงไฟฟ้าที่ร่วมทุนดังกล่าวคืนให้กับบริษัทร่วมทุน แต่จะได้รับเงินคืนเป็นงวด ภายใน 10 ปีเป็นเงินรวม 55 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสหกรณ์มีทุนดำเนินงาน เพียง 70 ล้านบาท สถานการณ์ข้างต้นอาจมีผลกระทบต่อสภาพคล่องทางการเงินของสหกรณ์อย่างรุนแรง

แนวทางการควบคุม สหกรณ์ต้องดำเนินการแก้ไขเพื่อป้องกันปัญหาการขาดสภาพคล่องที่อาจจะเกิดขึ้น โดยเร็ว ทั้งนี้เพื่อมิให้กระทบต่อการดำเนินงาน ของสหกรณ์รวมทั้งความเชื่อถือของมวลสมาชิก

- จากการตรวจสอบเอกสารการจ่ายเงิน พบว่า สหกรณ์มีการจ่ายเช็คเงินทรองจ่ายให้กับสมาชิก โดยส่งจ่ายในนามสถาบันการเงินภายนอก ในวงเงินตั้งแต่ 800,000 - 1,500,000 บาท เพื่อให้สมาชิกนำไปไถ่ถอนหลักทรัพย์ซึ่งติดภาระค้ำประกันกับสถาบันการเงินภายนอก และนำหลักทรัพย์ดังกล่าวมาจดจำนองเป็นหลักประกันเงินกู้พิเศษกับสหกรณ์ในภายหลัง ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวไม่เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน พ.ศ. 2547 หมวดที่ 3 ที่กำหนดให้การจ่ายเงินให้จ่ายได้เฉพาะเพื่อกิจการภายใต้ขอบเขตวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ กรณีมีความจำเป็นต้องใช้เงินทรองจ่าย ต้องให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหรือผู้ปฏิบัติเป็นผู้ยืมเงินทรองจ่าย และต้องจ่ายภายในวงเงินที่กำหนดไม่เกินครั้งละ 50,000 บาท

แนวทางการควบคุม เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น สหกรณ์ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนด ทั้งนี้กรณีมีการให้กู้กับสมาชิกซึ่งนำหลักทรัพย์ที่ติดภาระ ค้ำประกันภายนอกมาเป็นหลักประกัน ควรดำเนินการทำสัญญาเงินกู้จดจำนองหลักประกัน รวมทั้งจ่ายเช็ค เพื่อไถ่ถอนหลักประกันกับสถาบันการเงินในวันเดียวกัน ในลักษณะการก่อหนี้ใหม่ซัดใช้หนี้เก่า (Refinance)

- สหกรณ์ชำระหนี้โดยโอนเงินผ่านธนาคาร ไม่มีหลักฐานประกอบการบันทึกบัญชีดังนั้น เพื่อป้องกันผลเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น

แนวทางการควบคุม สหกรณ์ควรนำหลักฐานในการโอนเงินมาประกอบการบันทึกบัญชีเป็นเงินส่งชำระหนี้ ระหว่างทาง และให้ติดตามทวงถามใบเสร็จรับเงินจากเจ้าหนี้โดยเร็ว เพื่อปรับปรุงบัญชีต่อไป

- สหกรณ์ใช้โปรแกรมระบบบัญชีแยกประเภทสำหรับสหกรณ์การเกษตร ซึ่งพัฒนาโดย..... ปัจจุบันยังอยู่ในระหว่างการปฏิบัติงานคู่ขนานกันระหว่างการโปรแกรมระบบบัญชีกับการทำบัญชีด้วยมือ ผลการตรวจสอบ ปรากฏว่า รายงานงบทดลอง ณ วันที่ 31 สิงหาคม 255X ยังไม่ตรงกับยอดคงเหลือตามสมุดบัญชีแยกประเภท

2. ด้านการดำเนินธุรกิจ ตัวอย่างเช่น

- เอกสารประกอบรายการจ่ายเงินให้กู้ไม่สมบูรณ์จากการตรวจสอบสัญญาเงินให้กู้เดือน..... จำนวน 120 สัญญา เป็นเงิน 10 ล้านบาท พบว่า เอกสารหลักฐานประกอบการจ่ายเงินกู้จัดทำไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ กล่าวคือ คำขอกู้และสัญญาเงินกู้ไม่ระบุว่าเป็นสัญญากู้ยืมประเภทใด จำนวน 90 สัญญา เป็นเงิน 5.7 ล้านบาท ลงลายมือชื่อผู้กู้ผู้ค้ำประกัน รวมทั้งคู่สมรสไม่ครบถ้วน จำนวน 80 สัญญา เป็นเงิน 6.4 ล้านบาท เป็นผลให้ การบันทึกรายการเงินให้กู้ในสมุดบัญชีแยกประเภทไม่เป็นปัจจุบันด้วย เนื่องจากสัญญากู้ยืมและสัญญาค้ำประกัน เป็นเอกสารหลักฐานประกอบการจ่ายเงินและเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย กรณีสัญญากู้ยืม และสัญญาค้ำประกันไม่สมบูรณ์มีความเสี่ยงที่สหกรณ์อาจไม่สามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้

แนวทางการควบคุม เพื่อป้องกัน ความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น สหกรณ์ต้องจัดทำสัญญากู้ยืม สัญญาค้ำประกันและหลักฐานประกอบการจ่ายเงินกู้ ให้สมบูรณ์ครบถ้วน เพื่อสามารถใช้เป็นหลักฐานในการเรียกร้องสิทธิ ในฐานะเจ้าหนี้ได้ตามกฎหมาย และบันทึกบัญชี ให้เป็นปัจจุบัน

- สหกรณ์ปฏิบัติไม่เป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์ข้อ 12 ที่กำหนดว่า “การให้เงินกู้ทุกประเภทกับสมาชิก แต่ละคนในเวลาใดเวลาหนึ่งจะมีจำนวนเกินกว่าร้อยละ 10 ของเงินค่าหุ้นทั้งหมดของสหกรณ์ในเวลานั้น ไม่ได้” ซึ่งจากการตรวจสอบ พบว่า สหกรณ์มีการจ่ายเงินกู้เกินกว่าอัตราที่ข้อบังคับกำหนด จำนวน.....ราย เป็นเงิน.....ล้านบาท

แนวทางการควบคุม สหกรณ์ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับกำหนด

- สหกรณ์กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการประเมินราคาหลักประกันเงินกู้โดยใช้ราคาตลาด ตามที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์พิจารณา ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า มีการประเมินราคาหลักทรัพย์สูงกว่าราคาประเมินของทางราชการจำนวนมาก ทำให้สหกรณ์มีความเสี่ยงที่หลักประกันเงินกู้จะไม่คุ้มมูลหนี้

แนวทางการควบคุม เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญหลังหักหลักประกันซึ่งใช้ราคาประเมิน หากสมาชิกไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามสัญญา หรือขาดทุนจากการขายหลักประกันในกรณียึดหลักประกันชำระหนี้ สหกรณ์ต้องพิจารณาบทวนหลักเกณฑ์ในการประเมินราคาหลักประกันเงินกู้ให้เหมาะสมเพื่อคุ้มครองหนี้ได้

- คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีมติจ่ายเงินกู้ให้บุคคลทั่วไป ที่มีใบสมาชิกของสหกรณ์ซึ่งขัดกับระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้ที่กำหนดว่า “ให้เงินกู้กับสมาชิกและสหกรณ์อื่น” เท่านั้น การปฏิบัติของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นการกระทำเกินกว่าอำนาจที่กฎหมายกำหนด หากมีความเสียหายเกิดขึ้น คณะกรรมการ ที่ลงมติจะต้องรับผิดชอบ

แนวทางการควบคุม คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนด

- สหกรณ์มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดทำสัญญาเงินให้กู้การอนุมัติและการจ่ายเงินกู้ อย่างชัดเจน จากการตรวจสอบสัญญาเงินให้กู้ประเภทลูกเงิน สามัญ และเงินกู้พิเศษ พบข้อสังเกตว่า สหกรณ์ อนุมัติเงินกู้พิเศษเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตกับสมาชิกที่มีเงินได้รายเดือนคงเหลือน้อยกว่า ร้อยละ 30 ซึ่งไม่เป็นไปตาม ระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้พิเศษและดอกเบี้ยเงินกู้ที่กำหนดว่า ผู้กู้จะต้องมีเงินได้รายเดือนคงเหลือหลังหักส่งค่าหุ้น เงินงวดชำระหนี้พร้อมดอกเบี้ยรายเดือน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของเงินได้รายเดือน

แนวทางการควบคุม สหกรณ์ควรปฏิบัติ ให้เป็นไปตามระเบียบที่สหกรณ์กำหนด เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หากสมาชิกไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามข้อกำหนด หรือชำระหนี้ ล่าช้า หรือผิดนัดชำระหนี้

- จากการเปรียบเทียบยอดคงเหลือตามบัญชีลูกหนี้เงินกู้ประเภทลูกเงินกับยอดรวมบัญชีย่อยรายตัว ณ วันที่ 31 ตุลาคม 255X พบว่า มียอดคงเหลือตามบัญชีสูงกว่ายอดรวมบัญชีย่อยรายตัว จำนวน 203,125.25 บาท

แนวทางการควบคุม สหกรณ์ต้องดำเนินการหาสาเหตุของความแตกต่างโดยเร็ว เพื่อสามารถจัดทำและ นำเสนองบการเงินตามระเบียบ นายทะเบียนสหกรณ์และพร้อมรับการตรวจสอบบัญชีประจำปีต่อไป

- จากการตรวจสอบสัญญาเงินกู้และเอกสารประกอบการกู้รวมทั้งการปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้แก่สมาชิกและสหกรณ์อื่น พบว่า มีสัญญาเงินกู้ส่วนใหญ่ไม่สมบูรณ์เช่น ไม่ลงลายมือชื่อผู้อนุมัติ ผู้สอบทาน รวมทั้งไม่ลงเลขที่สัญญาเงินกู้เนื่องจากสัญญาเงินกู้เป็นหลักฐานสำคัญในการให้กู้และสิทธิเรียกร้อง ของสหกรณ์

แนวทางการควบคุม คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องดำเนินการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องจัดทำและ ตรวจสอบ ความสมบูรณ์ครบถ้วนของสัญญาเงินกู้และเอกสารประกอบการจ่ายเงินกู้ให้ถูกต้องสมบูรณ์โดยเร็ว รวมทั้ง ควบคุมให้จัดทำเอกสารหลักฐานการกู้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ก่อนการจ่ายเงินกู้ทุกครั้ง

- สหกรณ์มีสินค้าขาดบัญชีราคาทุน จำนวน.....บาท ราคาขาย จำนวน.....บาท เนื่องจากบันทึกบัญชีไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง กล่าวคือ บันทึกซื้อสินค้าตามใบส่งของและบันทึกลดยอด เงินฝาก ธนาคารเพื่อชำระค่าสินค้า ณ วันที่ทำสัญญาซื้อขาย โดยไม่มีการรับสินค้าตามใบส่งของ ในระหว่างปีมีการ เคลื่อนไหว ในลักษณะดังกล่าวจำนวนมากเป็นสาระสำคัญ ซึ่งจากการทดสอบตรวจนับสินค้า ณ วันที่..... มีสินค้า คงเหลือตามทะเบียนคุมสินค้า แต่ไม่มีสินค้าให้ตรวจนับแต่อย่างใด

แนวทางการควบคุม คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ต้องดำเนินการหาผู้รับผิดชอบและควบคุมให้มีการ จัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามความเป็นจริงโดยเร็ว เพื่อให้ได้ข้อมูล ทางบัญชีที่เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการ สามารถจัดทำและนำเสนองบการเงินโดยถูกต้องตามระเบียบ นายทะเบียนสหกรณ์เพื่อพร้อมรับการตรวจสอบบัญชี ประจำปีต่อไป

- จากการทดสอบการควบคุมด้านการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย พบว่า สหกรณ์มีการปฏิบัติตาม ระบบการควบคุมภายในที่กำหนดไว้ยกเว้นที่สาขา..... ซึ่งมีเจ้าหน้าที่เพียงคนเดียวทำหน้าที่จำหน่ายสินค้า และเมื่อสิ้นวันจึงจะนำเงินค่าขายสินค้าพร้อมเอกสารมาบันทึกบัญชีขายสินค้าที่สำนักงานสหกรณ์จากการ สังเกตการณ์การตรวจนับสินค้าคงเหลือครึ่งปีของสาขาดังกล่าว ปรากฏว่า มีสินค้าขาดบัญชีจำนวน.....บาท อยู่ในความรับผิดชอบเจ้าหน้าที่สาขา ซึ่งได้นำเงินมาชดใช้คืนค่าสินค้าขาดบัญชีแล้ว เนื่องจากสาขามีขนาดเล็ก และมี ปริมาณการซื้อขายสินค้าในแต่ละวันไม่มาก

แนวทางการควบคุม ให้สหกรณ์กำหนดระบบการควบคุม โดยให้กรรมการสหกรณ์ทำการตรวจนับสินค้าและเปรียบเทียบกับทะเบียนคุมสินค้าเป็นประจำทุกเดือน รวมทั้งทำการ สอบยืนยันยอดสินค้าที่เบิกจากสำนักงานใหญ่มายังสาขากับสินค้าที่สาขารับไว้ทุกครั้งด้วย อย่างไรก็ตาม จากการ สังเกตการณ์การเก็บรักษาสินค้าพบว่า มีการจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ มีป้ายบอกชื่อสินค้าและราคาสินค้าชัดเจน สินค้าส่วนใหญ่มีการหมุนเวียน ซื้อมาขายได้เร็วพอควร จึงไม่มีสินค้าเก่าเก็บล้าสมัย หรือเสื่อมชำรุดเสียหาย

- มีการจัดซื้อสินค้าประเภทเคมีการเกษตร โดยไม่มีการสำรวจความต้องการของสมาชิก ทำให้มีเคมีการเกษตรคงเหลือค้างสต็อกราคาทุน จำนวน.....บาท ราคาขาย จำนวน.....บาท มีความเสี่ยงที่จะเสื่อมสภาพ

แนวทางการควบคุม สหกรณ์ควรดำเนินการหาช่องทางจำหน่ายสินค้าให้มากขึ้น เพื่อป้องกันผลขาดทุนจากสินค้าเก่าเก็บล้าสมัยหรือเสื่อมชำรุดเสียหายซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของสหกรณ์

- มีการลดราคาสินค้าต่ำกว่าราคาทุน โดยไม่มีการอนุมัติจากที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์ซึ่งมีรายละเอียดชื่อสินค้า ราคาทุน และราคาตลาด

แนวทางการควบคุม สหกรณ์ควรนำเรื่องดังกล่าว เข้าที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ เพื่อให้มีการพิจารณาอนุมัติและในครั้งต่อไปหากมีการลดราคาสินค้าต่ำกว่าราคาทุนอีกให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการจัดหาสินค้ามาจำหน่ายโดยให้มีการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ เช่น ผู้จัดการสหกรณ์หรือคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ตามแต่กรณี

- สหกรณ์มีลูกหนี้ปฏิเสธหนี้ยกมาจากปีก่อน จำนวน 18 ราย เป็นเงิน 194,326 บาท เกิดจากการทุจริต ของอดีตเจ้าหน้าที่การเงิน ซึ่งได้จัดทำหนังสือรับสภาพความผิดไว้ต่อสหกรณ์แล้ว

แนวทางการควบคุม สหกรณ์ควรติดตาม ให้ผู้รับผิดชอบชดใช้เงินคืนแก่สหกรณ์ให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด

- สินค้าขาดบัญชีซึ่งยังไม่มีผู้รับผิดชอบตั้งแต่ปี 2561 จำนวนเงิน 1,260,420.13 บาท สหกรณ์ควรพิจารณา หาผู้รับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีจำนวนดังกล่าว และให้ชดใช้คืนสหกรณ์โดยเร็ว

- ลูกหนี้ตามคำพิพากษาสินค้าขาดบัญชีปี 2560 และปี 2561 จำนวนเงิน 1,119,934.41 บาท สหกรณ์ควร ติดตามและให้ผู้รับผิดชอบชดใช้เงินคืนสหกรณ์ให้ครบถ้วน

- ลูกหนี้ ปฏิเสธหนี้ จากการตรวจสอบธุรกิจสินเชื่อ ระหว่างเดือน.....ถึงเดือน..... และได้สุ่มสอบทานหนี้กับสมาชิก จำนวน.....ราย เป็นเงิน.....ล้านบาท ปรากฏว่ามีสมาชิกปฏิเสธหนี้ จำนวน.....ราย เป็นเงิน.....ล้านบาท ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์ได้มีคำสั่งที่.....ลงวันที่..... ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ดำเนินการแก้ไขข้อสังเกตภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือ

แนวทางการควบคุม เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น สหกรณ์ต้องดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงตามคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ ที่กำหนดไว้

- สหกรณ์กำหนดระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้ซึ่งกำหนดวงเงินกู้พิเศษสูงสุดไม่เกิน 20 ล้านบาท โดยไม่ส่งสำเนาให้นายทะเบียนสหกรณ์ทราบ และเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับของสหกรณ์

แนวทางการควบคุม นายทะเบียนสหกรณ์ ใช้อำนาจตามมาตรา 22 (1) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีคำสั่งที่.....ลงวันที่..... ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ปฏิบัติ ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์และจัดส่งสำเนา ระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้ข้างต้นให้นายทะเบียนสหกรณ์ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับคำสั่ง รวมทั้งพิจารณา ลงโทษทางวินัยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบฐานไม่ปฏิบัติหน้าที่ ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์

- คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีมติอนุมัติซื้ออาคารพาณิชย์ราคา 9.5 ล้านบาท และจ่ายเงินมัดจำ สัญญาซื้อขาย เป็นเงิน 2.85 ล้านบาท โดยเป็นการกระทำฝ่าฝืนระเบียบของสหกรณ์ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับ ทรัพย์สินของสหกรณ์พ.ศ. 255X ข้อ 9 ที่กำหนดให้การซื้อทรัพย์สินที่มีราคาเกินกว่า 1.0 ล้านบาท จะต้องจัดซื้อ โดยวิธีประกวดราคา ทั้งนี้ในการประกวดราคาต้องแต่งตั้งคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบข้อ 21 ซึ่งคณะกรรมการมิได้ดำเนินการตามระเบียบแต่อย่างใด ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มีคำสั่งที่.....ลงวันที่..... ใช้อำนาจตามมาตรา 22 (1) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยให้ถอนมติที่ประชุม คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ข้างต้น และให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ที่ลงมติดังกล่าว คืนเงินค่าซื้อที่ดิน ให้กับสหกรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับคำสั่ง

แนวทางการควบคุม เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น สหกรณ์ต้องดำเนินการตามคำสั่ง นายทะเบียนสหกรณ์โดยเร็ว

- สหกรณ์เรียกเก็บค่าปรับกรณีสมาชิกผิดสัญญาเงินกู้โดยมิได้กำหนดเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าปรับไว้ ในข้อบังคับและระเบียบของสหกรณ์ว่าด้วยการให้เงินกู้และไม่ได้ระบุไว้ในสัญญากู้ยืมแต่อย่างใดซึ่งนายทะเบียน สหกรณ์ ใช้อำนาจตามมาตรา 22 (1) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีคำสั่งที่ ..... ลงวันที่.....

แนวทางการควบคุม ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์คืนเงินค่าปรับดังกล่าวให้กับสมาชิกและ ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ 7. เรื่องอื่น ให้รายงานเรื่องให้ผู้สอบบัญชีเห็นว่าควรรายงาน โดยเป็นเรื่องที่นอกเหนือจากเรื่อง ข้อสังเกตที่พบ จากการตรวจสอบ (เกี่ยวกับจุดอ่อนของการควบคุมภายใน) และเรื่องการติดตามแก้ไขข้อสังเกต

ที่มา : แนวทางการจัดทำรายงานการสอบบัญชี สำหรับผู้สอบบัญชีสหกรณ์
กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรกฎาคม 2564

รวบรวม - เรียบเรียง : อรุณี วงศ์ราชน